

25.37x34.83	1/2	8 עמוד	המגזין - מעריב	12/2016	56459153-8
אוניברסיטת תל אביב - 78					

**50 שנה לטוב,
הרע והמכוער
דנה קסלר | 08**

אקדח במערכה הראשונה

לפעמים יוצר יודע שהוא עושה משהו נכון גם אם התגורבות מסביב מראות אחרת. פרספקטיבות משתנות, דעות מתחלפות, וסרט שהתקבל במקור כמעורב בון ספגטי נחות וטראשי יכול לעבור רהביליטציה ביקורתית, להפוך לאחד הסרטים החשובים ביותר בהיסטוריה של הקולנוע ולהיחשב לאחד הסרטים הטובים ביותר בכל הזמנים. זהו הסיפור של "הטוב, הרע והמכוער", סרטו של הבמאי האיטלקי סרג'ו לאונה מ-1966, שחוגג בימים אלה 50 שנה ליציאתו.

"הטוב, הרע והמכוער" הוא החלק השלישי ב"טרילוגיית הדולרים" (שני קראת גם "טרילוגיית האיש ללא שם"), מסרטיו המוקדמים של לאונה, שהחלה בשנת 1964 עם "בעבור חופן דולרים", המשיכה ב-1965 עם "הצלפים" ונחתה מה ב-1966 עם הסרט המפורסם והחשוב בין השלושה – "הטוב הרע והמכוער". בשלושת סרטי הטרילוגיה כיכב קלינט איסטווד. השחקן אריק פלמינג, שכיכב לצד איסטווד בסדרת הטלוויזיה המערב בונת Rawhide, סירב להצעה לככב במערבון איטלקי של במאי לא מוכר שיהיה צולם באזור גידה של ספרד והמליץ על ידידו איסטווד. איסטווד שמח על ההזדמנות לגטוש את תפקיד הקאובוי הנחמד והמנומס שגילם בטלוויזיה לטובת אנטי-גיבור מחוספס. ואכן, תחת שרבייטו של לאונה יצר איסטווד את אחת הדמויות הכי איקוניות שלו – "האיש ללא שם" – זאב בודד ומסתורי שמעשן סיגריים, ואף אחד לא יודע את שמו האמיתי או את עברו. הטרילוגיה הופצה כולה בארצות הברית ב-1967. היא הפכה את איסטווד לכוכב ושינתה לנצח את חוקי המשחק של ז'אנר המערבון. שני הסרטים הראשונים בסדרה הופקו בתקציב זעום, כמקובל בז'אנר. הפקת "בעבור חופן דולרים" עלתה בין 200 ל-250 אלף דולר בלבד. "הצלפים" עלה 600 אלף, ורק "הטוב, הרע והמכוער" הופק בתקציב גבוה יחסית למערבון ספגטי בתקציב של 1.2 מיליון דולר. התגובות התקשורתיות בארצות הברית היו מעורבות: המדיה הבורגנית המבוססת, כגון "הניו יורק טיימס" ו"טיים", נרתעו מהאלימות וקטלו אותו, ואילו כתבי עת אלטרנטיביים יותר, כמו "הוולג' וויס", דווקא התלהבו ממנו. אך אפילו שרוב הביקורות היו שליליות, הסרט הצליח בקופות.

זאב בודד ומסתורי שמעשן סיגריים ואף אחד לא יודע את שמו האמיתי. איסטווד ב"הטוב, הרע והמכוער" צילום מסך מהסרט

הצלחה בזמן אמת

העולם שלאונה צייר בטרילוגיה הזאת היה שומם ונטוש, ארץ ללא דיין וללא דיין. הגיבור העשוי ללא חת של המערבון האמריקאי הקלאסי החלה באנטי-גיבור בעל מוסריות שנויה במחלוקת. העלילה של "הטוב, הרע והמכוער" מתרחשת על

שלי היה מסוגנן בצורה שהם לא הבינו. לדור החדש אני דבר מוכר יותר".
ומה בעצם כל כך גדול ב"הטוב הרע והמכוער"?
"את זה טרנטינו יוכל להגיד. לאונה לקח את אחד הו'אנרים הכי אמריקאים ועיבר אותו מנקודת מבט אירופית מדרניסטית. הוא עיצב מחדש את האיקון נוגרפיה של הו'אנר. הוא מחק, תוך שוט אחד, את הדימויים הכי מוכרים של המערבון מסרטים של ג'ון פורד והווארד הוקס, ונתן להם עוצמה אופראית. נדמה לי שכיום, כשמביימים מערבונים, לא מצטטים את ג'ון פורד, אלא את לאונה. אי-אפשר לדבר על ההתעוררות המחודשת של המערבון, כז'אנר רוויזיוניסטי לאו דווקא פטרייטי, מבלי לראות את סרטיו של לאונה קודם. אני חושב שהיו זמנים במערב, סרטו הבא של לאונה, הוא שגרם למבקרים רבים להבין בדיוק בר את "הטוב, הרע והמכוער". וההשפעה שלו היא, כמובן, לא רק על מערבונים. קשה לדמיין, למשל, את סרטיו של מייק ניקולס בלי לראות את האופן שבו הוא

יאיר רוח, מבקר קולנוע, בעל הבלוג "סינמסקופ". "הסרט הצליח מאוד בזמן אמת, אבל רוב המבקרים האמריקאים של שנות ה-60 נרתעו ממכות האלימות שהייתה בו. צריך גם לזכור שבאמריקה שלושת סרטי הטרילוגיה הוקרנו באותה שנה כמעט ברצף – באיחור ניכר אחרי אירופה – וזה מן הסתם יצר תחושת גודש שגרמה להרמת גבות. אבל עד תחילת שנות ה-70 התחלף דור, גם של קולנוע ענים וגם של מבקרים, והם ראו בסרג'ו לאונה אליל ובקלינט איסטווד, שזה היה אחד מתפקידיו הראשונים בקולנוע, קול של דור".
גם איסטווד עצמו ראה את הדברים בצורה דומה. "אני חושב שמה שקרה זה שיש דור חדש של מבקרים עכשיו, ורבים מהם גדלו על הסרטים שלי", אמר בראיון בתחילת שנות ה-80. "הם היו בתיכון כשסרטי 'הדולרים' יצאו, או בשבילם אני לא דבר כל כך מוזר. אבל כשפרצתי כמו משום מקום, ועוד בסרטים אירופיים, בשביל הדור הישן של המבקרים הייתי עוף מוזר, כי המשחק

רקע מלחמת האזרחים האמריקאית ומספרת על שלושה אקדוחנים – הטוב (אייסטווד), הרע (לי ואן-קליף) והמכוער (אלי וולך) – היוצאים בעקבות אוצר זהב גנוב שטמון בתיבה בבית קברות, וכל אחד מהם רוצה את האוצר לעצמו. האיש ללא שם הוא אולי טוב, אך גם הוא פושע.
הסרט זכור בזכות כל כך הרבה דברים: נעימת הפתיחה של אניו מורי קונה, שבה הוא ניסה לחקות את יללת זאב הערבות; צילום הווייך סקריין המרהיב של טונינו דלי קולי; קרבות הירי המסוגננים; הסצנות הארוכות נטות לות הדיאלוג; הניגוד בין לונג-שוטים לצילומי תקריב קיצוניים; הקוליות חסרת המתחרים של איסטווד; התיקו המקסימלי הדרימטי בסצינת הסיום. ואם המושג "מערבון ספגטי" – מערבון נים איטלקים דלי תקציב משנות ה-60 – נאמר בתחילה בזלזול, עם הזמן הוא החל להלך קסם על חובבי קולנוע ולהיאמר יותר ויותר בהערכה.
"הדור שלנו כבר קיבל את 'הטוב, הרע והמכוער' כיצירת מופת", אומר

מבקר הקולנוע יאיר רוח:
"זוהי קצת פרודיה על המערבונים, שבה מוסכמות הז'אנר מוצגות באופן מופגן. שוט הפתיחה, למשל, מכיל את כל הגישה: צילום נוף של המערב הפרוע, שאליו נכנסים באקסטרים קלז'אפ פני הנבל"

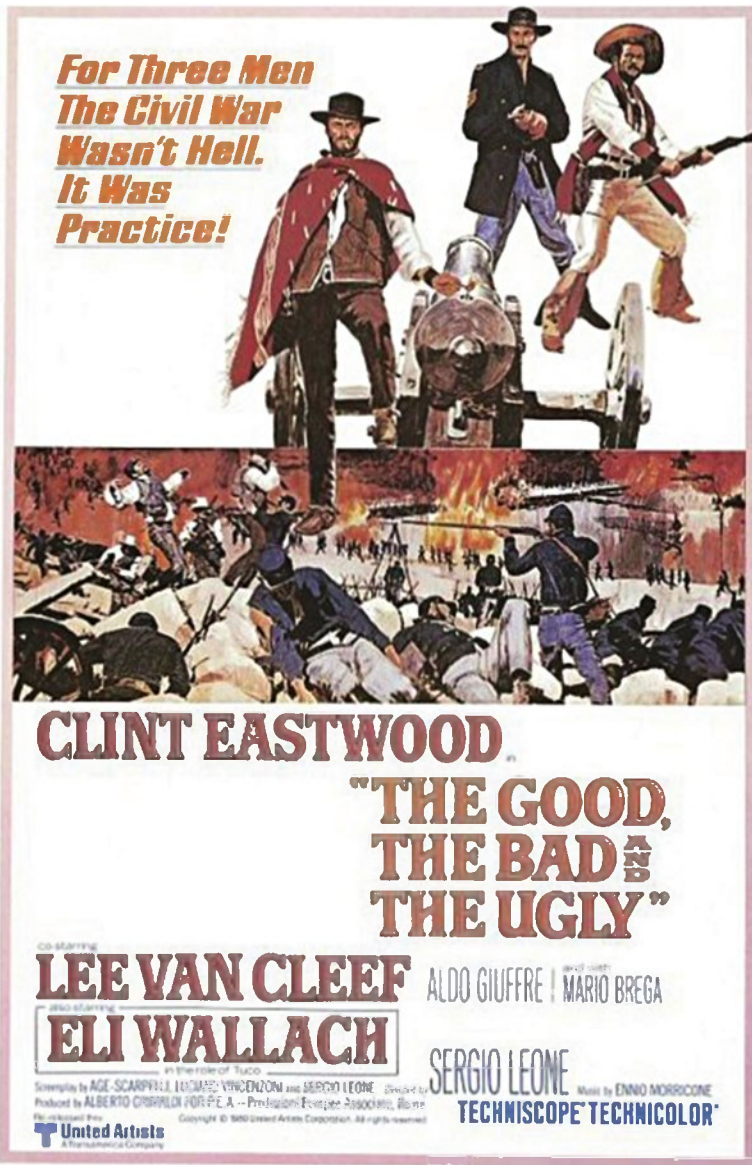
כולים להיתפס כפוסט-מודרניים הם חלק מסדר קסמו.

"בוודאי. מעמדו כאיקוני ובכך הע" רכתו כטקסט תרבותי בעל משמעות התקבלו במצב היסטורי, שבו האלמני" טים הללו קיבלו חשיבות וערך לעצמם. כלומר, במצב הפוסטמודרני. באופן ספציפי בקולנוע, פחות או יותר החל משנות ה-80."

איזה יוצרים בעיקר הושפעו מסרניו לאונה ומי הטוב, הרע והמכוער?"

"הסרט, כמו כלל הסגנון הקולנועי עי של לאונה, השפיע על הקולנוע של במאים כמו בריאן דה פלמה, ג'ון וו וכמובן, על קוונטין טרנטינו. קור לנוענים אלה ידועים באותה הפעלה באופן רפלקסיבי ומודע לעצמו של קונבנציות קולנועיות ו'אנריות. מה שקלישאה לאחד, הוא ריטואל פולחני לאחר: משחק אינסופי של זיהויי רפי רנסים וציטוטים באופן שמייצר זהות וקהילתיות מדומיינת. אולי חוץ מס' דרת סרטי ג'יימס בונד, טרילוגיית הדולרים היא אחד הדימויים התרבו" תיים הפופולריים והמשפיעים ביותר שייצר הקולנוע החל משנות ה-60. 'מלחמת הכוכבים' ו'אינדיאנה ג'ונס', הם הצאצאים הישירים של שתי הסר" רות האלה. מדובר בסרטים שיש להם כבר חיים משל עצמם גם מחוץ למסך ולהקשר הקולנועי הספציפי בתוכו הם נוצרו. הם כבר חלק מהדנ"א של התר" בות הפופולרית.

"מבקרת הקולנוע המיתולוגית פאולין קייל, כתבה ספר בשם 'I lost it at the movies', איברתי את בתולי בקולנוע'. הרעיון הוא שהקול" נוע מייצר דימויים כה חזקים, עד כי

רוב המבקרים האמריקאים של שנות ה-60 נרתעו מכמות האלימות שהייתה בו. כרזת הסרט "הטוב, הרע והמכוער"

"הטוב, הרע והמכוער" בכיכובו של קלינט איסטווד חוגג בימים אלה 50 שנה לצאתו לאקרנים • כיצד הפך "מערבון ספגטי" נחות ודל תקציב לסרט קאלט שהשפיע מאז ועד היום על גדולי הבמאים בעולם?

דנה קסלר

איך אתה רואה את ההשפעה של "הטוב, הרע והמכוער"?"

"הסרט הוא 'פוסטמודרני' עוד לפני שהמושג הזה נכנס לשימוש. אני חושב שאחד הדברים שאיפשרו זאת הוא תנאי הייצור שלו - הוא יוצר מחוץ לשיטה ההוליוודית, באיטליה, אבל באופן שמבקש לחקות הן את השיטה והן את תוצריה. המרחק הזה, שהוא גיאוגרפי ותרבותי כאחד, איפשר את הרפלקסיה. כסרט פרוטו-פוסטמודר" ני, אני חושב שיש לו, כמו גם לשאר חלקי הטרילוגיה, לסרטים אחרים של לאונה ולמערבונים ספגטי אחרים, הש" פעה עצומה על עצם התצורה של מה שנחשב כקולנוע פוסטמודרני באמת. בעיקר על סרטי בלוקבאסטרים החל מסוף שנות ה-70 - 'מלחמת הכוכבים' או 'שוודי התיבה האבודה', למשל - בואך אל שנות ה-80 וה-90. כנ"ל גם על שלל פרודיות, שהן בעצמן תצורה של רפלקסיה על קונבנציות ז'אנריות ואחרות."

גם מי שלא ראה את הסרט מזהה את נעי" מת הפתיחה שלו ומכיר אימג'ים מתור" כו. עם הזמן הוא גם הפך לסרט קאלט. "כפי שטען אומברטו אקו לגבי התופעה של סרטי פולחן, במאמרו המפורסם על 'קונבלנקה' - מה שהופך טקסט תרבותי ל'פולחני', הוא האפשרות לצרוך פרטים וחלקים מתוכו באופן שמפיקע אותם מההקשר המקורי שבתוכו הם מופיעים", אומר חוקר התרבות הפופולרית גל הר" מוני, דוקטורנט לקולנוע באוניברסיטת תל אביב ומרצה באוניברסיטה הפתוחה. "באופן זה הם מופקעים מתוך אותו הקשר מקורי - הסרט השלם, למשל - ויכולים להיות מוטמעים אל תוך חיי היומיום שלנו כסוג של ריטואל המייצר משמ" עות של זהות, בעיקר כזו של תת-תר" בות. הרעיונות הללו תקפים גם למקרה הזה: הישרדותם של רפליקות, מחוות, סצנות, שוטים, נעימת הנושא, הדמויות וכולי, שלא באופן שמחייב לצרוך אותם בתוך ההקשר של הסרט השלם. רובנו הכרנו את כל הרכיבים הללו עוד לפני שצפינו - אם בכלל - בסרט עצמו."

שואל את נקודת מבט הפורמליסטי של לאונה ומעביר אותו לזירה הביתית. "לאונה התייחס לז'אנר במידה שווה של כבוד ובוז, והוא הכניס בו לא מעט חוש הומור. 'הטוב, הרע והמכוער' הוא גם קצת פרודיה על המערבונים, שבה מוסכמות הז'אנר מוצגות באופן מופגן, אפילו מצועצע. לא צריך ללכת יותר רחוק מאשר שוט הפתיחה של הסרט, שמכיל את כל הגישה: צילום נוף של המערב הפרוע - שצולם בספרד - שא" ליו נכנסים באקסטרים קלוז-אפ פניו של נבל בלייעל. המעבר בשוט אחד מהכי רחוק אל הכי קרוב מבטא את שירת הק" צוות של הקולנוע המוקצן של לאונה. כמו גם העובדה שהדמות הזאת, עם הכ" ניסה הכה מפורסמת הזאת, תמות בעוד שתי דקות ונגלה שהוא היה לא יותר מסטיסט זניח שלא קשור לעלילה."

הוליווד באיטליה

"הטוב, הרע והמכוער" כבר מזמן הפך לחלק אינטגרלי מהתרבות הפופולרית.

הושפע במיוחד קוונטין טרנטינו צילום: רויטרס

+ הסרט זכור בזכות הרבה דברים: נעימת הפתיחה שמנסה לחקות את יללת זאב הערבות; קרבות הירי המסוגננים; הסצנות הארוכות נטולות הדיאלוג; הניגוד בין לונג-שוטים לצילומי תקריב קיצוניים; והקוליות חסרת המתחרים של איסטווד